

S mi csillog a tetejébe?
 Bűvös-bajos tündérfénybe?
 Magyar cimer, óh, de drága!
 Szívünkbe hat ragyogása.

Nem hiányzik semmi róla:
 A Kárpátok körbe fogja,
 Tisza, Duna, Dráva, Száva:
 Minden magyar leghőbb vágya!

Kis Jézuskánk ki ezt küldted,
 Vigasztald meg bus szívünket.
 Vigasztald meg és jövőre
 Szabadságot is adj véle! (V.)

Karácsonyi harangszó.

Karácsonyi színjáték, 1 felvonásban.

Irta: Vicsay Lajos.

SZEMÉLYEK:

Árva Palkó (8—10 éves gyermek)
 Siető ur
 Egy nő
 Munkás ember
 Márton gazda
 Órangyal
 Ördögfiókák (kettő)
 Angyalok (kettő vagy tetszés szerint)

Szin. A hátsó diszlet falurészletet ábrázol templommal. A két szélső diszlet falusi házak sorát mutatja: a szin a templom előtti teret alkotja. A jobb oldalon egy áru-bódé áll: rozoga házikó, ajtaja a nézőtér felé.

Idő: Karácsony este. A szin sötét.

I. JELENET.

Árva Palkó (rongyos, nagyon kopott ruhában, bár meglátszik rajta, hogy valamikor jobb napokat látott, elhagyott, szegény, árva fiu):

Rég leszállt az este, üres lett a tér,
 Szegény árva, mint én, szállást kítől kér?
 Anyám, apám elhalt, rokonom egy sincsen,

Senkim a világon, aki megsegítsen...
 Senki fia vagyok, hosszú hetek óta,
 Én lettem a falu megtört csavargója...
 Hej!... pedig de másként volt ez amikor még
 Velem együtt voltak drága szüleimék...
 Azóta se fődél, se jó szó, se kenyér...
 Pedig már rámköszönt a hideg, fagyos tél...

(Meghuzódik a bódé oldalánál s nagyot sóhajt.)

Jaj, de éhes vagyok... Isten a látója,
 Egy falat kenyeret ettem két nap óta.
 Tegnapelőtt délből, — vasárnap volt éppen —
 Egy darabka kenyér s leves volt ebédem.

(Elgondolkozik.)

Aldja meg az Isten: öreg néni adta,
 Magának is alig volt egy-két falatja,
 De azért megosztá velem szegénységét,
 Aldja meg az Isten a jó öreg nénét...

(Kis szünet. Messze kutyaugatás. Ha lehet, fent a diszletek tetején apró csillagok gyulladnak ki.)

Egész nap itt jártam, kértem egy pár morzsát,
 De a kéregetőt hamar elzavarják...
 Csendes lett a falu, szent karácsony este
 Ugyan ki gondolna egy árva gyerekre?

(Kis szünet.)

Hej, ti nem tudjátok, jóllakott gyerekek,
 Az éhség kinjai mily nagyon gyötrennek,
 Kiket délből, este terített asztal vár,
 Akikhez az inség látogatni nem jár,
 Ó, ti nem értitek, ó, ti nem tudjátok,
 Hogy nálamnál vigabb, mert evett — kutyátok...
 Nektek a hideg tél csak tréfa, vagy móka,
 Jó meleg szobában, vagy prémbe burkolva...

(Ruhájára néz.)

De korgó gyomorral, tépett, rongy ruhába
 Fagyos, hideg sárba dideregve, fázva,
 Amikor a könny is megfagy a szememben,
 S nem fogad be hajlék már egyetlen egy sem...

(Összehuzódik, mintha a gyomra fájna.)

Ó, hogy belém markol, gyomromat hogy marja,
 Mintha az éhségnek tépne szörnyű karma...

II. JELENET.

(Árva Palkó, siető ur, egy nő, majd egy munkás jönnek, egymásután.)

Siető ur (jól öltözött, prémbundás férfi, sietve betoppan a

szinre, a füleit dörzsölgeti): Juj, ez a csunya szél! Majd lefagy az orrom...

Árva Palkó (észreveszi s tévován megszólítja):

Nagyságos jó uram, Isten áldja érte...

Könyörgöm... Pár fillért... Egy darab kenyérre..

Siető ur (hirtelen megáll, mérgesen):

Egész rám ijesztel, te kis csirkefogó!

Na nézd, a szemtelen! Elém tolakodol?!

Takarodsz előlem! Haszontalan gyerek!

Koldulással akarsz keresni kenyeret!

Árva Palkó (elszomorodva):

Jó uram, nincs senkim s oly régen nem ettem...

Könyörgöm... Pár fillért... Ó, szánjon meg engem...

Siető ur (egyre dühösebben):

Kotródsz, te mihaszna! Utca csavargója,

Ahelyett, hogy menne munkára s dolgozna,

Itt ólálkodik és az utamat állja:

Takarodj előlem... olyat vágok rád! (botját emeli) Na...

(Siető ur tovább megy nagy dohogva.)

Árva Palkó (utánanéz, elszomorodva):

Hogy ne csavarogjak? De hát hová menjek,

Mikor nincsen, ahol lehajtsam fejemet?

Hogy dolgozzam? Hiszen én is azt akarok,

De mikor munkára sehol sem akadok?

Gyenge még a karom, erő sincs sok bennem,

Pedig de szívesen keresném kenyerem...

Munkás ember (jön, nagy ládát hoz vállán, a szín közepén megáll, leteszi, előveszi tarka zsebkendőjét s törülgeti a homlokát):

Hü! De nehéz, már majd megszakadok,

A nagy cipelésbe' csupa izzadt vagyok.

Árva Palkó (észreveszi s reménykedve eléje áll):

Szabad segíteni? Csak egy pár fillérért,

Vagy egy kis darabka száraz kenyérkéért?

Munkás ember (ránéz nagy meglepődve):

Mit beszélsz? Fillérért? Nekem talán sok van?

Az egész nyár óta még alig dolgoztam!

S ami akad, fillér: arra várnak hatan:

Jó magamnak is hát éppen hogy alig van!

Igy hát neked fiam, abból nem adhatok...

(A ládát felveszi s elmegy.)

Árva Palkó:

Szegény öreg ember, hogy megijedt szinte,

Szegény keresetét veszem el, azt hitte...

Hatan várják otthon... Szent karácsony este...

(Most újra léptek hallatszanak oldalról, Árva Palkó odanéz.)

Jön egy uri asszony, irgalmasabb talán,
S megesik majd a szíve a nyomorgó szaván...

Egy nő (elegánsan öltözött, bundás nő siet a színre. Árva Palkó eléjeáll, a nő felsikolt):

Jaj, mi az, mit akarsz? Ugy megijesztettél!
Talán messze küldtek és most eltévedtél?

Árva Palkó (elkapja a nő kezét s úgy kéri):
Nagysága... az Égre — könyörögve kérem,
Egy falat kenyérre adjon, ha van, nekem...

Nő (kikapja kezét a fiuéból s ellöki magától):
Te komisz, rossz kölyök, ne dörgölődz hozzám,
Mocskos kezedtől még piszkos lesz a ruhám!

Árva Palkó (letédel elébe, úgy kéri):
Asszonyom, gondoljon kicsi gyermekére,
Egy éhező kéri, ne vegye lelkére...

Nő (megfordul, indul, de még visszafordul, egy kis pénz-
darabot keres elő tárcájából s a fiu elébe dobja):

Nahát itt a pénzéd! Vidd el az anyádnak!
Tudom, hogy a kocma sarkán reád várnak. (Elmegy
sietve.)

Árva Palkó (felveszi a ledobott pénzt, nézegeti.)
Két fillér... s ezért még egy szörnyű rágalom:
Szegény jó anyámat azért mégsem hagyom!

(Utánanéz a nőnek, egy lépést tesz is feléje, de aztán lemondóan int s visszatér):

Nincsen hát irgalom, ezen a szent éjen,
Ugy látszik, hogy el kell pusztulnom itt éhen...
Könyörgő szavamat senki meg nem hallja,
Jégpáncél előttem a szívek ajtaja.
Mit tegyek, Istenem? Lopjak?... Nem, azért sem!
Inkább száradjon el tövig a két kezem!
Pusztuljon el százszor...

III. JELENET.

(Árva Palkó, Ördög, 2 ördögfióka, majd Örangyal és angyalkák.)

Ördög (a bódé mögül odasomfordál Árva Palkó mellé):

... Mondd, miért pusztulnál el?
Sohse busulj fiam, bátran fel a fejfel,
Csak az pusztul éhen, aki — élhetetlen.

(Kezével a lopást mutatja.)

Árva Palkó (riadtan néz körül):

Ki vagy te, csunya bácsi?! Jaj!... De megijedtem tőled!

Ördög (nevetve):

Ki volnék más, barátod vagyok,

S hogy buslakodsz: tanácsot adok:

Lásd, (itt a mellette álló két ördögfiókára mutat) nekem is van két gyermekem:

Fogadd meg szavamat s gyere velem!

Árva Palkó: Jaj, de félek tőled, csuf ember,

Nem kell a tanácsod, nekem nem kell!

Örangyal az angyalokkal (bejön s Árva Palkó elé áll):

Ne hallgass rája, Árva Palkó:

Gonosz a szava, terve nem jó!

Hazudik szája, gonosz a lelke:

Ha ráállsz szavára: elveszejtne!

Árva Palkó (az angyalokra néz):

Nini kis angyalkák, hogy kerültök ide?

A jó Isten küldött árva örömhíre?

Ördög: Jer ne hallgass rája, én adok kenyeret...

Örangyal (közbevág):

Én — ha velem tartasz — megvédem lelkedet!

Árva Palkó (Örangyalhoz):

Ruhád hófehér, te tetszel nekem:

... Mintha emlékeznék: szentképeken

Láttam vón arcod... Örangyalom!

Jó anyám küldött, ugy-e? Na mondd.

Örangyal: Jól mondod, jól látod; hogy ki vagyok:

Én vagyok — kis árva — örangyalod.

Itt járok melletted, fogom kezéd,

Én őrzöm, én óvom szép lelkedet,

Örködöm, hogy lábad meg ne csusszék:

Ha ott jársz, hol a bűn s nagy a mélység.

Ördög (gunyosan felnevet):

Ha-ha-ha, ha-ha-ha! segits rajta!

Nem szóval: éhes az ifiúrka!

Jer velem s megtöltjük jól a — hasit! (mutatja).

Árva Palkó (az egyik ördögfiókához):

Hát te ugyan ki vagy, fekete legényke,

Téged is láttalak egyszer egy mesébe!

Ördögfióka: Én az öreg gyermeke vagyok,

Végzem a parancsát s nem sokat szavalok!

(Ujját az ajkára teszi.)

Örangyal (intően):

Árva kicsi Palkó, jaj, ne hallgass rája,

Ördög ez is itten, sátán a papája!

Látod sok bűnéért ő is hogy megjárta:

Lent lakik a pokol tüzes tornácába!

Ördög: Nem igaz, nem úgy van, ne higgy neki pajtás!

Ez a te angyalod csak csupa sóhajlás,

De ahol tenni kell, adni, cselekedni:
Ott már nincs hatalma, ereje, meg semmi! (Megfogja
Palkó kezét.)

Arva Palkó (kirántja kezét az ördögéből):
Jaj ne kinozzatok, olyan éhes vagyok,
Két nap óta nem ettem még egy falatot...

Örangyal (szeliden):
Palkó, Arva Palkó, ne essél kétségbe,
Tudom, rég éhezel, de — tekints az Égre!
Ott az édesanyád, fohászkodik érted,
S ki mindnyájunk atyja, megsegít majd téged.

Arva Palkó (szomorun, nagyon szomorun):
Mennyit imádkoztam, ó, de sokat kértem,
Lásd, mégis, őrangyal: elpusztulok éhen...

Ördög (örömtől lelkesen):
No, ugy-e megmondtam: nincs sok ész a szóban,
Nem kell ide fohász, nem kell sóhajtozás,
Nem kell imádság, csak egy kis — bátorság,
S lesz kenyered, nyomba! — hozzá jó szalonna (csettint
a nyelvével egyet.)

Arva Palkó (mohón):
Hol juthatok hozzá, mondjad hamar, hamar,
Nem látod az éhség már egész megzavar!

Örangyal és az angyalkák:
Arva kicsi Palkó, ne hallgasd meg őt,
Üzd el magadtól, kergesd a kísértőt!
Átkos a tanácsa, pokol torka tátva:
Arva kicsi Palkó, téged odarántna!

Arva Palkó (elfordul az Örangyaltól s az ördöghöz áll):
Nahát — tied vagyok; te beszélj barátom!
(Örangyal az angyalkákkal sirva el.)

Ördög: No végre, te filkó, okosodsz már, látom!
Hej, de nagy csacsi vagy! Nézz csak körül itten.
Itt van e bódében sok jó falat: minden!

Arva Palkó (tétován habozva):
Jaj, de hogy jutok be, én hozzá nem értek...

Ördög: Dehogy nem, dehogy nem, zscedbea a késed!
Próbáld csak — pajtikám, — dugd be itt a közön,
Klikk-kalakk, klikk-kalakk — és nyitva lesz rögtön!

Arva Palkó:
Feltörjem a bódét, de hiszen ez vétekl
Nem merem megtenni, jaj, én nagyon félek...

Az egyik ördögfióka (rábeszélve):
Nézd csak kis barátom, bűn ide, bűn oda,
Ha te ezt felnyitod: senki nem tud róla!
Nézz csak körül itten, sötét már az este,

Egy lélek se moccan, senki se jár erre.

Árva Palkó: Nem merem... nem merem...

Ördög: Ó, te bamba féreg, ami csak jó terem,

Hus, szalonna, kenyér, piros édes alma,

Itt e házacskában mind halomra rakva!

Egész nap itt kértél, kértél és — nem adtak:

Ó, te szegény féreg: ott van, végy — magadnak!

Aztán meg nézzed csak, hogyha majd megeszed:

Észre sem veszi tán, akitől elveszed,

Jut is, meg marad is, meg se látja talán,

Ne félj csak, van annak bőven az asztalán!

Ej, hát ne gondolkozz, fogj már a dologhoz!

Árva Palkó: Isten szeme mindent lát... nem merem, nem merem...

Ördög: Félrebeszélsz, fiam, a füled zug csupán,

Nincs itten — ha mondom, senki, csak mink, talán...

Árva Palkó (félíg öntudatlanul):

A fejem oly kábult, fülem zug, gyomrom rág...

Marcangol az éhség... nem bírom már tovább...

(Árva Palkó megindul a bódé felé, de mielőtt kését a zárba dughatná, a távolban megszólal az éjféli misére hívogató harang szava. Árva Palkó leejti kezéből a kést, térdre rogy.)

Árva Palkó: Nem bírom... nem bírom... (zokogva térdel.)

Karácsony... Szent este...

Karácsony... Szent este... Hivogat a harang éjféli misére...

Ördög (dühösen):

Azt hittem, hogy végre kezembe van lelke,

Ez az átkozott hang, győzelmem szétvertel!

Elveszett a játék, szégyenpirban égve,

Most mehetek ismét poklom fenekére!

(Dühösen elfut fiókaival a szinről, amerre jött. A szin egész sötét. Menydörgés.)

Órangyal és angyalkák (bejönnek, Órangyal kitárja Árva Palkó fölé szárnyait, kívül zene hangzik, belül angyalok énekelnek. A szin lassan világosodik, végre teljes fényben áll):

Mennyből az angyal, lejött hozzátok,

Pásztorok,

Hogy Betlehembe sietve menve

Lássátok.

Istennek fja, aki született

Jászolban, —

Ő leszen néktek, Üdvözítőtek

Valóban...

(Itt az ének egyre csendesedik, majd elhalkul egészen.)

Órangyal:

Dicsőség a magas mennyben az Istennek,

Békesség a földön a jó embereknek.

Földön élő népek, szólok tihozzátok,
 Angyali szózatom ime hallgassátok!
 Megszületett Jézus, az örök szeretet,
 Értetek elhagyta a fényes mennyeket.
 Leszállott ragyogó égi trónusáról,
 Csillagokkal ékes boldog mennyországból.
 Legyen példa néktek Jézus születése.
 Alázatosságot tanuljatok tőle.
 Szeressétek egymást. Tartsatok mind össze,
 Másként széthullotok, mint az oldott kéve.
 Jézus is szegény volt; ti is viseljétek
 Béketűrő szívvvel el a szegénységet;
 Mert a mennyek utja tövises és nehéz,
 Csak az juthat célhoz, ki egekre néz.
 Jézus szent példáját ime kövessétek,
 Ugy nyerhettek tőle áldást, segítséget.

Arva Palkó (magától megrettenve):

Tolvaj lettem, tolvaj! Senki le nem mossa,
 Ide van beírva szemembe, arcomra...

Örangyal:

Ne félj Arva Palkó, megbocsát az Isten,
 Csak légy rendületlen és erős a hitben,
 Megsegít, te szegény, kiüldözött árva,
 Csak bizz mindig a mi jó Urunk, Atyánkba'...

(Örangyal és angyalok el.)

Arva Palkó (szemeit dörzsölve):

Mi volt ez, valóság, vagy egy gonosz álom...

(Kívül ismét megszólal az éjféli misére hívó harang.)
 Éjféli misére jár az idő, látom...

IV. JELENET.

Arva Palkó, Márton gazda, angyalok

Márton gazda (jön, lassan bandukol, az egyik kezében kézi lámpa, a másikban egy kosár):

Mi az kis barátom, le ne verj lábamról,
 Mert kiesik minden ebből a kosárból.
 Inkább segíts vinnem, nincs messze a házam,
 Érte vacsorát is kaphatsz, ha kell, nálam.
 Vagy tán haza sietsz?

Arva Palkó (felocsudva):

Arva Palkó vagyok, nincs nékem otthonom...
 Régen árva lettem, s nincs hol meghuzódnom...

Márton gazda:

Akkor hát csak rajta, fogd meg a kosarat,
 Nálam is maradhatsz, csak jól viseld magad...

Ellehetsz a háznál, ugysincs már gyermekem,
Meghaltak, helyettük te leszel mellettem...

Árva Palkó (nagy örömmel):

Köszönöm, köszönöm, bizony megszolgálom,
Most csak azt kérem még, hogy egy percre várjon.

(Letérdel.)

És ne vigy minket Urunk kísértésbe,
Óh, de szabadíts meg a gonosztól. Amen.
S te jó Órangyalom sohse hagyj el engem,
Maradj itt mellettem, fogjad meg a kezem,
Hogy meg ne botoljak, hogy bűnbe ne essek...

Órangyal és angyalok (megjelennek s közrefogják **Árva**
Palkót és Márton gazdát):

Elhagyatva senki nincsen,
Mindenkire vigyáz Isten.
Aki az ő útját járja,
Az nem koldus, az nem árva.
Ő gondol a szegényekre,
Dicsértessék a szent neve!

Márton gazda:

Szoktál imádkozni? Ezt szeretem benned,
Mert ki imádkozik, rossz ember nem lehet.
Most pedig elmegyünk az éjféli misére, Palkó fiam!...

Árva Palkó: Nem is leszek én rossz soha életemben,
Kicsi Órangyalom örködik felettem.

(Lassan hull a hó, kívül felhangzik az ének, az angyalok énekelnek.)

Dicsőség mennyben az Istennek!
Dicsőség mennyben az Istennek!
Az angyali seregek, vígan így énekelnek:
Dicsőség, dicsőség Istennek!

Békesség földön az embernek!
Békesség földön az embernek!
Kit az igaz szeretet, a kis Jézushoz vezet,
Békesség, békesség, embernek.

(Márton gazda átölelve Árva Palkót állnak, közben az ének végefelé lassan lehull a függöny.)

(VÉGE.)

